

Wstęp

Złożoność i niepewność jako cechy charakterystyczne współczesnego świata traktować można jako główne wyzwania wobec jednostek i społeczeństw. Zjawiska te, co warto podkreślić, określają charakter funkcjonowania społeczności, rodzin, przedsiębiorstw, organizacji publicznych i jednostek, pozostając w ścisłym związku także z przebiegiem jednostkowych karier na przestrzeni życia. Globalizacja wprowadza głębokie zmiany w życiu codziennym i w obszarze pracy zawodowej, co wiąże się ze wzrastającą indywidualną odpowiedzialnością za jakość wykształcenia, posiadanej wiedzy, kompetencji. Drogi edukacyjne są w coraz wyższym stopniu podporządkowane wymaganiom rynkowym, a orientacja na rynek i rozwój gospodarczy określa wzrost zapotrzebowania na doradztwo. Postępująca globalizacja oraz wydłużenie okresu aktywności zawodowej wymagają w coraz większym zakresie stałego dostosowywania indywidualnych umiejętności do przewidywalnych lub koniecznych wyzwań i stałego rozwoju kariery zawodowej. Rozwój technologii, który również sprzyja procesom globalizacyjnym, powoduje wzrost mobilności, przyspieszając tempo życia i procesy zmian w obszarze pracy. Maleje zapotrzebowanie na prace proste, w pełnym wymiarze czasowym i o trwaniu bezterminowym. Istotnym elementem przeobrażeń współczesnego świata są nowe trendy demograficzne, powodujące między innymi pojawienie się nowych form zatrudnienia związanych ze starzeniem się aktywnych zawodowo pracowników różnych kategorii i zapotrzebowaniem na młodych, utalentowanych i wysoko kwalifikowanych. Rosnące znaczenie specjalizacji, wyrastające w tle konkurencyjności na poziomie globalnym, oraz dynamika procesów technologicznych powodują zwiększenie bezrobocia i równoczesne problemy z rekrutacją pra-

owników w niektórych sektorach. Zmiany w edukacji i kształceniu oraz w politykach i systemach stanowiąc mają odpowiedź na potrzeby w zakresie wysoko kwalifikowanych kadr, wyrównywania szans i społecznej inkluzji.

W życiu jednostek pojawia się coraz więcej koniecznych tranzycji: obok tradycyjnego przejścia z edukacji na poziomie średnim do szkolnictwa wyższego czy z systemu edukacyjnego na rynek pracy, pojawiają się sytuacje powrotu z rynku do systemu edukacyjnego czy z bezrobocia do systemu kształcenia. Poradnictwo odgrywa kluczową w tym względzie rolę – może ułatwiać podejmowanie samodzielnych decyzji o wyborze realistycznych i optymalnych karier oraz pomagać w osiągnięciu lepszej równowagi między życiem osobistym i zawodowym. Zapewnia jednostkom wsparcie w przejściu pomiędzy poziomami i obszarami różnych systemów edukacji i szkoleń, a także w przejściu ze szkoły na rynek pracy, ułatwia powroty na rynek pracy po okresach dobrowolnego lub przymusowego bezrobocia czy poruszanie się na nim tym, w przypadku których restrukturyzacja wymusza zmianę charakteru zatrudnienia. Efektywne doradztwo zawodowe odgrywa także istotną rolę w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, w promowaniu sprawiedliwości społecznej czy aktywności obywatelskiej.

Jawiące się coraz wyraźniej potrzeby i realny wzrost mobilności pociągają za sobą konieczność większej spójności edukacji i kształcenia z rynkiem pracy oraz powodują zwiększające się stale zapotrzebowanie na doradztwo.

Doradztwo określane jest jako podstawa rozwoju i wdrażania strategii uczenia się przez całe życie oraz jako obszar priorytetowy dla działań w tym zakresie na poziomie państwowym i europejskim. W doradztwie zawodowym istotne jest także odniesienie do społecznych uwarunkowań podejmowanych problemów, uwzględniających czas i przestrzeń społeczną, znajomość których niezbędna jest w eksploracji reguł kariery w pracy, ale także szans i możliwości pojawiających się na przestrzeni biegu życia w szerszym wymiarze społeczno-kulturowym. Całozyciowy, procesualny charakter planowania kariery w sytuacji zmian na rynku pracy i możliwości, a zarazem konieczności wybierania ze zróżnicowanego wachlarza ofert edukacyjnych zarówno po stronie zinstytucjonalizowanego systemu, jak i spoza niego wymaga kompetencji w zakresie projektowania własnego życia. Perspektywa oglądu tego zagadnienia może być wielowymiarowa i dotyczyć – w wymiarze jednostki: profilaktyki wykluczenia społecznego, profilaktyki wykluczenia z rynku pracy, sukcesu zawodowego, efektywności społecznej, a w szerszym wymiarze: funkcjonowania rynku pracy, relacji pomiędzy systemem edukacyjnym a rynkiem pracy, jakości życia społeczeństwa, spójności społecznej.

Rosnące zapotrzebowanie na doradztwo zawodowe jest również konsekwencją, co szczególnie ważne w perspektywie podejmowanej w niniejszej monografii problematyki, konieczności uczenia się przez całe życie. Kluczowym zagadnieniem, do którego odnoszą się wszystkie opracowania w prezentowanym tomie, jest doradztwo zawodowe ujmowane jako wytwór kulturowy i proces społeczny w powiązaniu z całościowym uczeniem się, wykraczającym znacznie poza tradycyjnie rozumianą edukację dorosłych. Obecnie bowiem problematyka całościowego uczenia się, wpisując się w dyskurs edukacyjny, staje się jego zasadniczą kwestią – dotyczy problemów związanych z szansami i możliwościami edukacyjnymi w różnych kontekstach społeczno-kulturowych, dominuje, co oczywiste ze względu na wyzwania współczesnego świata, w dyskusjach dotyczących kształcenia zawodowego dla potrzeb rynku pracy, szkolnictwa wyższego, zapewniając ramy teoretyczne dla budowania odnośnej polityki i strategii działań, obok tego jednak odgrywa kluczową rolę w debatach ekonomicznych dotyczących mechanizmów rynku pracy, jakości, wydajności, bezrobocia, zrównoważonego rozwoju, uczenia się w organizacjach, pojawia się też w dyskusjach niezwiązanych bezpośrednio z edukacją, takich jak: wykluczenie społeczne, ochrona środowiska, aktywne obywatelstwo. Te dwie zatem kategorie pojęciowe, jakimi są: całościowe uczenie się i doradztwo zawodowe, zarysowują perspektywę prezentowanych w niniejszym tomie analiz, stanowiąc, w przyjętych zamierzeniach, ich ramy konceptualne.

Zamysłem przedstawianego opracowania jest ukazanie zróżnicowanych problemów pojawiających się w dyskursie całościowego uczenia się w powiązaniu z problematyką doradztwa zawodowego. Zgodnie z zamierzeniami, staramy się ukazać różne perspektywy oglądu podejmowanych zagadnień prezentowanych przez autorów reprezentujących różne szkoły badawcze i ośrodki naukowe. Zakres omawianych problemów odzwierciedlony jest w strukturze monografii – odnosimy się do podstawowych kwestii doradztwa zawodowego w perspektywie całościowego uczenia się, wyjaśniając, istotne w naszym przekonaniu, konteksty teoretyczne, jak również sytuujemy prezentowaną problematykę na tle ważnych zagadnień współczesnego rynku pracy, nowych szans i barier jawiących się w tym obszarze, a zamykamy tom analizami wybranych sytuacji społecznych jako kontekstów konkretnych strategii oraz działań edukacyjnych i doradczych.

Ewa Solarczyk-Ambrozik